

# EUROPEJSKIE CENTRUM SOLIDARNOŚCI

## MATERIAŁY PROMOCYJNE

Gdańsk, maj 2009

Miejsce lokalizacji Europejskiego Centrum Solidarności ma charakter szczególny. Szereg procesów historycznych, które Centrum ma dokumentować zachodziło właśnie tutaj, na terenie Stoczni Gdańskiej.

Rdzawe płaszczyzny konstrukcyjnej stali były nieodłącznym elementem wizerunku stoczni. Wizerunku, który na naszych oczach odchodzi w przeszłość, wraz z przekształcaniem terenów stoczniowych w kolejną dzielnicę miasta.

W architekturze obiektu zawarto symboliczny ślad krajobrazu, który stanowił tło historycznych wydarzeń. Stąd nieukrywana intencja kojarzenia proponowanej w projekcie surowości stalowych płyt pokrywających ściany budynku z industrialnym pejzażem.

Pomnik Poległych Stoczniowców autorzy zamierzają uczynić w sensie dosłownym elementem ekspozycji muzealnej. Zarys krzyży Pomnika Poległych Stoczniowców widoczny będzie z Ogrodu Zimowego poprzez przestrzeń sali Jana Pawła II, której uniesione ku górze okno skierowano dokładnie w stronę zwieńczenia pomnika. Symbolika krzyży poświęconych zabitym robotnikom stanowić będzie naturalne dopełnienie wystroju sali przeznaczonej na cichą kontemplację i modlitwę.

Ważnym elementem koncepcji autorskiej jest takie kształtowanie budynku aby za pomocą celowych zabiegów formalnych prowokować ciekawość przechodniów. Płaszczyzny ścian są nieco uniesione. Nie na tyle jednak by umożliwić swobodne wejście w głąb budynku. Powstała szczelina nie odsłania całych postaci wewnątrz. Dojrzeć można jedynie poruszające się zarysy nóg i cienie na posadzce. Być może zaintrygowani przechodnie nie tylko pochylą się aby zajrzeć pod zastonę ścian, ale zdecydują się przekroczyć progi Centrum.

Między płaszczyznami prostopadle do fasady ustawionych ścian wykształcono także wąskie szczeliny prowadzące wzrok w głąb budowli.

## Aranżacja Wnętrz

Geometria bryły oparta na sekwencji ustawionych równoleżnikowo ścian określa zasadniczą ideę formalną projektu Europejskiego Centrum Solidarności. Nieznacznie nachylone, stalowe ściany pokryte patyną naturalnej korozji tworzą strukturę konstrukcyjną, która w jednakowym stopniu determinuje zewnętrzny i wewnętrzny kształt i charakter architektury. Zasada rozplanowania budynku oparta na rytmie naprzemiennie wąskich i szerokich przestrzeni mimo programowej prostoty budować ma zespół wnętrz o zróżnicowanych proporcjach i skali, zmiennym naświetleniu, odrębnym nastroju.

Zamierzona prostota sprzyja tworzeniu układu pomieszczeń o klarownym rozplanowaniu, który nawet nowoprzybyłym umożliwiłby łatwą orientację nie tylko w ideowym przesłaniu architektury, ale także w codziennym funkcjonowaniu budynku. Wyznaczenie centralnego miejsca w postaci umieszczonego pośrodku budowli wielkoprzestrzennego ogrodu zimowego ma za zadanie określenie jednoznacznego punktu, wokół którego toczyłoby się życie budynku. Taka organizacja wnętrza budowli zdaje się być zgodna z programowym postulatem powszechności i dostępności odbioru.

Ogród zimowy skupia wokół siebie najważniejsze, otwarte bezpośrednio lub poprzez szerokie szklane fasady i otwory okienne, pomieszczenia Centrum : sale wystaw czasowych, wielopiętrową bibliotekę, antresole części muzealnej, zespoły biurowe. Dodatkowo, odchodzące od ogrodu zielone korytarze przecinają strukturę budynku, czyniąc koniecznym permanentne wkraczanie w jego obszar, a uniesione ponad posadzkę płaszczyzny stalowych ścian pozwalają zaciekawic się wszystkim co poza nimi się wydarza.

Zapewnienie swobodnego przepływu przestrzeni daje możliwość obserwacji aktywności wielu jednocześnie sfer funkcjonowania Centrum, sprzyja wrażeniu współuczestnictwa, potęguje poczucie jedności.

Aby w najmniejszym stopniu naruszyć transparentność wnętrza, płaszczyzny pomostów i schodów zaprojektowano ze szkła, a balustrady z delikatnej, przejrzystej siatki cortenowej.

Ważną rolę w budowaniu nastroju, wyrazu architektonicznego i charakteru budynku odgrywa naturalne światło przenikające do wnętrza poprzez dachowe świetliki - dozowane mechanicznymi żaluzjami rozświetla szczeliny zielonych korytarzy, kontrastując ich przestrzeń z półmrokiem sal ekspozycyjnych.

Otwarcie budynku na otoczenie jest ściśle reglamentowane. Idea budynku zakłada zamknięcie kierunku północ-południe i ograniczone do wąskich szczelin otwarcie w stronę zachodnią. Pełne zwrócenie się ku wschodowi, ku Drodze do Wolności, umożliwić ma wejrzenie w codzienne życie miasta, które winno stać się nieodzowną częścią funkcjonowania Centrum. Odejściem od tej zasady jest precyzyjnie określone „okno” widokowe skierowane na zwieńczenie krzyży Pomnika Poległych Stoczniovców. Zastosowany wyjątek podnosi rangę decyzji, podkreślając istotną rolę Pomnika dla symboliki Centrum.

Wnętrze Europejskiego Centrum Solidarności winno mieć surowy, nieco przemysłowy charakter, pozbawiony jednak natarczywej dosłowności. Pokryta rdzawą patyną stal, beton, niczym nie zabezpieczone drewno, matowe, czarne powłoki malarskie mają określić ramy przestrzeni skromnej, ale nie pozbawionej cech swoistej, industrialnej monumentalności. Nie ma to być jednak namiastka pejzażu stoczniowego, choć jego wpływ, jako inspiracji, na kształtowanie idei obiektu jest niepodważalny.

## **Urbanistyka**

Przeznaczona pod budowę Europejskiego Centrum Solidarności działka znajduje się na północ od Pomnika Poległych Stoczniovców między projektowanymi ulicami: Droga do Wolności i ul. Młodomiejską (Nowomiejską)

Główne wejście wraz z podjazdem reprezentacyjnym zostało zaprojektowane od strony Drogi do Wolności, a dodatkowe, do sali wielofunkcyjnej przewidziano z ciągu pieszego przyległego do fasady zachodniej. Rozwiązanie to pozwala uniknąć zakłócania działania pozostałych bloków funkcjonalnych Centrum w przypadku organizowania w sali wielofunkcyjnej dużych zgromadzeń.

Dojazd gospodarczy, wejście zaplecze i wjazd do parkingu podziemnego przewidziano od ul. Młodomiejskiej (Nowomiejskiej) przebiegającej wzdłuż północno-zachodniej elewacji budynku.

W opadającym tarasowo w kierunku południowym wzdłuż Drogi do Wolności obniżeniu terenu, przewidziano przestrzeń dla wystawy plenerowej, uzupełniającej program ekspozycyjny ECS. Obniżenie będzie kontynuowane przy granicy Placu Solidarności, wzdłuż muru z epitafiami stanowiącego część objętego ochroną konserwatorską Pomnika Poległych Stoczniovców. Obniżenie umożliwi podbudowę muru szlachetną ścianą kamienia, która podkreśli surowe wykończenie jego północnej płaszczyzny. Nie należy w żaden sposób zmieniać jej istniejącej struktury. Surowy charakter pospiesznie lanego betonu winien pozostać nienaruszony jako świadectwo czasów w jakich mur był wznoszony.

Na znacznej części placu powstałego między budynkiem, a obniżeniem, na stropie garażu podziemnego, projektuje się rozległą wodną sadzawkę. Lustro wody wyznaczające powierzchnię placu będzie podbudową dla wznoszącej się ponad nią budowli Europejskiego Centrum Solidarności. Z poziomego placu, do okalającego go obniżenia spływać będzie kaskada wodna. Rozwiązanie Drogi do Wolności nie jest przedmiotem niniejszego opracowania, lecz sugestie dotyczące jej oblicza zostały zawarte w opracowaniu konkursowym. Przedstawione tam propozycje autorskie zakładają, że przestrzeń Drogi do Wolności przybierze charakter ciągu spacerowego z możliwie dużą ilością zieleni i miejsc do rekreacji. W opracowaniu konkursowym płaszczyznę drogi, podobnie jak wewnętrzną zielen w budynku, uformowano w rytmicznie układające się pasy, przywodzące na myśl ideę sekwencji rozszerzających się kręgów wyznaczających układ Placu Solidarności.

Tak zaprojektowana ulica miałaby się stać miejscem spotkań i odpoczynku mieszkańców Gdańska i przyjezdnych. Tam wśród zieleni, w poczuciu otaczającej historii, winni znaleźć źródło radości ze wspólnego sukcesu jakim był triumf Solidarności.

## **Architektura**

Europejskie Centrum Solidarności zaprojektowano jako całkowicie podpiwniczony budynek o zmiennej ilości kondygnacji. Bryła obiektu składa się z dwu zasadniczych części: niższej, południowej o wysokości około 20.00m i wyższej, północnej sięgającej 30.00m.

Prowadzący od wejścia głównego, od strony Drogi do Wolności, hall wejściowy zmierza do centrum budynku. Wzdłuż hallu zlokalizowane są: restauracja, szatnie, punkt informacyjny z kasami muzeum, sklep, kawiarnia.

Środkowa część obiektu jest wielkoprzestrzenną halą ogrodu zimowego z zespołem wind i ruchomymi schodami prowadzącymi na poziom pierwszej kondygnacji. Tam znajduje się wejście do sal ekspozycji stałej poświęconej „Solidarności”.

W zachodniej części budynku zlokalizowano salę wielofunkcyjną z rozbudowanym zapleczem zapewniającym pomieszczenia na garderoby, pokoje tłumaczy, operatornię, reżyserkę i inne niezbędne funkcje. Projekt umożliwia rozmaite użytkowanie sali: organizację konferencji, spotkań, prelekcji, projekcji filmowej, koncertów, występów estradowych i kameralnych spektakli teatralnych. Niezależne użytkowanie sali, niepowodujące konfliktów z pozostałymi funkcjami Centrum możliwe jest dzięki pobliskiemu dodatkowemu wejściu do foyer.

Obok, na I i II piętrze umieszczono wielkoprzestrzenną, otwartą na centralną, otwartą przestrzeń obiektu, halę biblioteki.

Zimowy ogród jest elementem dominującym w kompozycji wnętrza całego obiektu. Zajmuje centralny obszar ECS i równolegle ustawionymi korytarzami-szczelinami rozcina strukturę budynku. Surowe, pokryte rdzą cortenowe ściany porasta bujna roślinność by zgodnie z intencją autorów dotrzeć do wszystkich istotnych miejsc Centrum.

Zlokalizowane na pierwszym i drugim piętrze pomieszczenia ekspozycji stałej połączone są systemem kładek i schodów, przecinających zielone korytarze penetrującego przestrzeń budynku ogrodu. Obecność zieleni złagodzić ma nawiązującą do pejzażu stoczni surową atmosferę wąskich przejść między płaszczyznami stalowych blach.

Na pierwszym piętrze, celowo umieszczona w pobliżu wyjścia z ekspozycji stałej, zlokalizowana jest sala im. Jana Pawła II.

Odwiedzający Centrum, po zapoznaniu się z historią Solidarności, winni znaleźć tam miejsce dla chwili zadumy i refleksji.

Północną część budynku zajmują na kolejnych piętrach wszystkie pozostałe zespoły funkcjonalne Centrum. Przy czym pierwsze piętro budynku w pobliżu biblioteki zajmuje serwerownia i mediateka, obok, tuż przy centralnym bloku windowym

zlokalizowano bar-kafeterię, a dalej, przy zespole sal stałej ekspozycji muzealnej umieszczono jej zaplecze magazynowe. Wyżej, na II piętrze zaprojektowano zaplecze biblioteki z magazynem zbiorów i archiwum z czytelnią. Tuż koło wind, w centralnej części piętra zlokalizowano reprezentacyjne pomieszczenia organizacji pozarządowej.

Na III i IV piętrze umieszczono biura ECS, ośrodek badawczo-naukowy, oraz warsztaty pracy twórczej.

V piętro służyć będzie wyłącznie celom technicznym.

W najwyższym punkcie Centrum, na dachu wschodniego krańca części północnej budynku, na wysokości ponad 27 metrów zaprojektowano taras widokowy.

Obsługa budynku odbywać się będzie od strony zachodniej z rozładowni gospodarczej zlokalizowanej na parterze budynku, poprzez centralnie umieszczone dwie windy towarowo-osobowe. Podziemie gmachu przeznaczone jest dla potrzeb parkingowych ECS.

### **Założenia ideowe (wg opracowania konkursowego)**

Przystępując do pracy nad wypowiedzią konkursową należało postawić sobie pytanie jakie cechy winien posiadać budynek ECS by najtrafniej zilustrować wartości dla idei Solidarności najistotniejsze, a jednocześnie trafić do współczesnego odbiorcy i zachęcić go do zainteresowania się nie tylko historią Solidarności ale i wciąż aktualnymi jej ideałami.

Budynek winna więc charakteryzować skrajna prostota, taka jak ta, która cechowała cele i metody działania ruchu solidarnościowego. Realizacji tego postulatu służy budowanie prostej bryły budynku w oparciu o nieskomplikowany układ równoległych, regularnie rozmieszczonych ścian pozbawionych rozbudowanego detalu, wykończonych surową powierzchnią rdzewiejącej blachy cortenowej.

Stanowiące kanwę kompozycji stalowe ściany zdają się poruszać. Pierwsza pęka w połowie i przechyla się. Za nią idą inne. Ukośne, wyznaczone płaszczyznami konstrukcji budynku, powtarzające się rytmicznie kierunki wprowadzają odbiorcę w dynamizm świata historycznych przemian. Dokumentację tych procesów odnajdzie on we wnętrzach obiektu.

Eliminacja nadmiaru ułatwi odbiór generalnych założeń ideowych projektu. Programowa prostota sprawi, że idea

budynku stanie się równie oczywista jak oczywiste dla stoczniovców były ich robotnicze postulaty. Dostępność odbioru przekazu symbolicznego zdaje się być jedną z najbardziej pożądaných cech projektu.

Proponowana forma może być odczytywana w wieloraki sposób i przywodzić na myśl żeglujący okręt, a może raczej kadłub budowanego dopiero statku, albo zeskładowane blachy przygotowane do jego budowy. Dla wielu ponadczasowość stale aktualnych idei Solidarności wynika z faktu, że jeszcze się nie dopełniły, a proces ich osiągnięcia nie zakończył się.

Ważnym przesłaniem projektu jest oddanie przywiązania do lokalnej tradycji, patriotyzmu, specyficznego, polskiego oblicza jakie cechowało ruch Solidarności. Charakterystyczny dla polskiego, sielskiego krajobrazu rytm długich barwnych pasów pól uprawnych wykorzystany przy komponowaniu projektowanej zieleni sprzyjać ma odczytaniu takiego zamysłu.

Europejskie Centrum Solidarności winno mieć za siedzibę budynek zachęcający do wejścia, do uczestnictwa w jego codziennej działalności. Zakładany bogaty i różnorodny program funkcjonalny sprzyja budowie obiektu, którego zasadniczą cechą stać się ma powszechność uczestnictwa - cecha nie zawsze kojarząca się z obiektem muzealnym mieszczącym archiwa, historyczne placówki badawcze, często zamkniętego i odpychającego. Przejawem demokratycznego charakteru Związku Solidarność była jego powszechność. Każdy pracujący mógł zostać jego członkiem, każdy więc winien być pożądanym gościem ECS.

arch. Wojciech Targowski